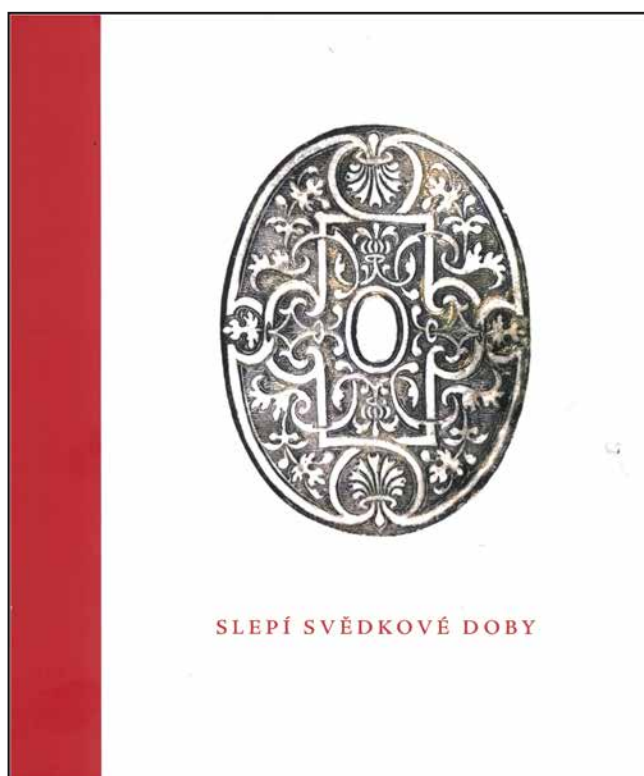

RECEENZE

KAŠPAROVÁ, Anna (ed.). *Slepi svědkové doby. Slepotisková výzdoba na české knižní vazbě 16. století. Katalog výstavy*. Liberec: Severočeské muzeum v Liberci, 2022. ISBN 978-80-87266-48-9.

Když jsem v roce 2014 absolvovala v Knihovně Severočeského muzea v Liberci (dále jen SČM) praxi ke studiu knihovně, měla jsem tu čest seznámit se s tamní sbírkou knižních vazeb sestavenou badatelem Bohumilem Nuskou, která byla tou dobou stěhována do jabloneckého depozitáře. Anna Kašparová a Petra Šťovíčková mě rovněž informovaly o existenci krabic s tužkovými obtahy slepotiskové výzdoby kožených pokryvů knih, jež Nuska v rámci svého výzkumu pořizoval v českých knihovnách a archivech. O dva roky později tento cenný materiál úctyhodného rozsahu SČM daroval. Nejdříve byly do databáze Manuscriptorium přidány skeny dvou dosud nepublikovaných alb s nalepenými a popsányými frotážemi slepotiskového

náradí.¹ Další fázi zpřístupnění obtaů představoval projekt SČM a fakulty restaurování Univerzity Pardubice nazvaný *Slepi svědkové doby: Slepotisková výzdoba knižních vazeb*, v letech 2020–2022 finančně podpořený v rámci výzkumného programu NAKI II. Mezi jeho výstupy najdeme databázi kolků, válečků a ploten pojmenovanou NUSK, dále mapu knihvazačských dílen, certifikovanou metodiku popisu slepotiskové výzdoby a výstavu s kritickým katalogem, který je předmětem zájmu předložené recenze.

První odbornou studii napsal knihovědec Petr Voit. Jak napovídá název katalogu, předkládá zde vývoj slepotiskové výzdoby kůže jakožto svědka vyspělosti dobové čtenářské obce (či spíše její nevyspělosti, jak jsme v případě autorových studií zvyklí). Zaprvé se zabývá metodologickými východiskami, přičemž navazuje na Nuskův výzkum uspořádání (kompozice) výzdobných prvků i na vlastní zkušenosti získané při sestavování katalogu knižních vazeb Kláštera premonstrátů na pražském Strahově (kde např. zavedl termíny výzdobný koncept a volná plocha).² Zadruhé Voit sleduje prostřednictvím datovaných vazeb trendy aplikace kolků, válečků a ploten a předkládá skupiny oblíbených motivů, jež vztahuje k náboženské situaci v zemi (např. vliv luteránství). Zároveň pokládá otázku, kterou prozatím uspokojivě nezodpovídá: zda bylo knihařské náradí, vč. toho opatřeného monogramem knihaře, vyráběno v Čechách a jedná se tedy o nápodoby zahraničních motivů? Třetí část studie je věnována „individuální výzdobě knižní“ (zde si zvláštní pozornost vysloužila specifika výzdoby hudebních rukopisů a úředních knih) i „hromadné výzdobě knižní“, které v minulosti nebyly takto důsledně oddělovány. Ve čtvrté části se autor dostává podrobněji ke knihvazačským dílnám – k jejich počtu, lokalitám a charakteristice práce konkrétních knihvazačů i dílen opatřených pomocnými názvy (např. Mistr s orlicí) či římskými číslicemi. Pátá, závěrečná část přináší shrnutí ikonografie motivů s přihlédnutím k nemnohým národním specifikům. Oproti Nuskovi zde Voit v souladu se svým dosavadním výzkumem hodnotí výzdobu většiny našich vazeb jako „renesanční“ pouze dobou vzniku.

¹ Dostupné pod názvem: „Bohumil Nuska: Album obtaů charakteristického náradí českých renesančních dílen“ v databázi Manuscriptorium: <http://www.manuscriptorium.com> [cit. 17. 1. 2023].

² VOIT, Petr. *Vzácné knižní vazby Strahovské knihovny v Praze. Od gotiky na práh baroka*. Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2020.

Projekt *Slepi svědkové doby* je zaměřen na slepotiskovou výzdobu pokrývův knižních desek, proto jsem od následné stati konzervátora Radomíra Slovika očekávala zejména popis náradí, technologie jejich aplikace do usně a pergamenu či úskalí, která restaurátoři řešili při obnově otisků (např. zda při opravách kůže vytvářeli kopie starých kolků?). Text bohužel žádné informace tohoto druhu nepřináší – jedná se víceméně o výtah z rozšířené diplomové práce Kateřiny Bártové, kterou autorka sepsala pod Slovikovým vedením.³ Stať se tedy zaměřuje na technologii knižní vazby 16. století a výzdobě jsou zde věnovány pouze dva velmi všeobecné odstavce. Tato skutečnost mě zarazí především proto, že zájemcům o tuto problematiku lze doporučit Slovikovu metodiku popisu knižní vazby, která je volně k dispozici na webových stránkách projektu.⁴

Petra Šťovíčková sestavila Nuskův profesní životopis. Dozvídáme se zde, jakou metodou tento badatel v 50. a 60. letech pořizoval v českých knihovnách a archívech tužkové obtahy, že pracoval na typologii výzdoby renesančních slepotiskových vazeb a publikoval články určené restaurátorům. V roce 1991 bohužel zaměření na knižní kulturu spolu s prací v SČM opustil. Tato část mohla být dle mého názoru zařazena na úvod katalogu – jednak je publikace Nuskovi dedikována, jednak se Voit ve své studii vůči jeho postupům poměrně často vymezuje.

Následný výběrový katalog knih je řazen dle knihvazačů/knihvazáren. Je zde uvedena lokalita a rozmezí dat působení dílen. Část z nich podchytil Voit již ve výše zmíněném katalogu knižních vazeb Strahovské knihovny. Následuje číslo

z databáze NUSK a charakteristika činnosti dílny. Na dalších stránkách nalézáme ukázky vazeb s restaurátorským popisem exempláře, informacemi o textu a s popisem výzdoby. Za popisy následují kvalitní fotografie vazeb reprezentujících práci vybraných provozoven.

Na konec je zařazen seznam použitých zkratek, soupis literatury a rejstříky: jmenný, rejstřík knihvazačů, místní, věcný, rejstřík čísel z německé databáze Einbanddatenbank,⁵ rejstřík čísel z databáze NUSK a soupis uvedených exemplářů z databáze NUSK.

Jakožto zaměstnanec muzea bych se v katalogu k výstavě směřované k laické veřejnosti vyhnula běžně nepoužívaným slovům jako „akribie“, „reglementovat“ či „peregrinace“. Zejména Voitova studie ovšem recenzovanou publikaci jistě zařadí mezi důležitou knihovědnou literaturu, protože přináší shrnutí dosavadního bádání a nastiňuje možný směr budoucího výzkumu výzdoby slepotiskových knižních vazeb (např. 113 identifikovaných dílen bude třeba teprve srovnat s 60 středisky evidovanými v EBDB). Velmi mě těší samotné znovuoživení zájmu o výzkum této oblasti české vizuální kultury, který by měl směřovat, pokud možno, k co nejuzší spolupráci mezi knihovědci a konzervátory.

Jana Vlachová

Knihovna Národního muzea
oddělení rukopisů a starých tisků
Václavské náměstí 68
110 00 Praha 1

³ BÁRTOVÁ, Kateřina – SLOVIK, Radomír. *Technologie vazby 16. století. Historický vývoj knižní vazby*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2020.

⁴ SLOVIK, Radomír. *Metodika správného postupu při popisu knižní vazby českého původu a její slepotiskové výzdoby*. Univerzita Pardubice, 2022, s. 20–23. Dostupné z: <https://nusk.upce.cz/metodika> [cit. 20. 2. 2023].

⁵ Einbanddatenbank. Dostupné z: <https://www.hist-einband.de> [cit. 20. 2. 2023].